

מסמך 91

מסמך 91

האבולוציה של התפילה

התפילה, כסוכנות של הדת, התפתחה מתוך ביטויים קודמים בדמות המונולוג והדיאלוג הבלתי-דתיים. עם שהאדם הפרימיטיבי השיג מודעות-עצמית, התרחשה כתוצאה בלתי-נמנעת מכך המודעות-לאחר, קרי הפוטנציאל הדואלי של התגובה החברתית ושל ההכרה באל.

הצורות הראשונות של התפילה לא כונו אל אלוהות. אלה היו ביטויים כדוגמת מה שהייתם אתם אומרים לחבר לפני התחלת משימה חשובה, "אחל לי הצלחה". האדם הפרימיטיבי היה משועבד לקסם; המזל – הטוב והביש – חדר לכל תחומי החיים. בתחילה היו הבקשות האלה למזל בעלות אופי מונולוגי – מעין מחשבות בקול רם שחשב זה אשר שירת את הקסם. לאחר מכן ביקשו המאמינים הללו במזל את תמיכת חבריהם ומשפחותיהם, וכך נערך סוג כלשהו של טקס אשר כלל את כל החמולה או את כל השבט.

כאשר התפתחו המושגים של רוחות הרפאים ושל הרוחות, הפכו הבקשות האלה לפניות המכוונות לגורם על-אנושי, ועם המודעות לאלים, הגיעו ביטויים מעין אלו לרמות של תפילה אמיתית. כדוגמא לכך, ניתן להיווכח כי בקרב שבטים אוסטרליים מסוימים, קדמו התפילות הדתיות לאמונות ברוחות ובאישיות על-אנושיות.

שבט הטודה בהודו מקיים כעת נוהג זה של תפילה אשר איננה מכוונת אל אף-אחד באופן מיוחד, ממש כשם שנהגו האנשים המוקדמים בזמני טרום המודעות הדתית. אלא שבקרב בני הטודה מהווה נוהג זה משום נסיגה של דתם המתנוונת אל הרמה הפרימיטיבית הזו. הטקסים הנוכחיים של הכוהנים החולבים של בני הטודה אינם מייצגים טקס דתי, הואיל והתפילות הבלתי-אישיות האלה אינן תורמות מאום לשימורם או להעצמתם של ערכים חברתיים, מוסריים או רוחניים כלשהם.

התפילה הקדם-דתית הייתה חלק ממנהג המנה של המלאנזים, מאמונות האודה של הפיגמים אשר באפריקה, ומן האמונות הטפלות על אודות המאניטו של האינדיאנים בצפון-אמריקה. רק לאחרונה הגיחו שבטי הבגאנדה שבאפריקה מן התפילה ברמת המנה. בשלב הבלבול האבולוציוני המוקדם הזה, מתפללים בני-אדם אל אלים – מקומיים ולאומיים – וכן אל פטישים, קמעות, רוחות רפאים, שליטים ובני-אדם מן השורה.

1. תפילה פרימיטיבית

הדת האבולוציונית משמשת בתחילתה לשימור ולהעצמת הערכים החברתיים, המוסריים והרוחניים אשר קורמים צורה לאיטם. האנושות איננה מבחינה באופן מודע במשימתה זו של הדת, אך זו מושגת בעיקר באמצעות תפקודה של התפילה. תרגול התפילה מייצג את המאמץ הבלתי-מכוון, ואף-על-פי-כן, המאמץ האישי והקבוצתי של קבוצה כלשהי להבטיח (קרי להביא לידי מימוש) את שימור הערכים הגבוהים יותר. ואלמלא שמרה אותם התפילה, היו במהרה יורדים כל ימי הקודש חזרה למעמד של ימי חג גרידא.

הדת וסוכנויותיה, אשר העיקרית שבהן הינה התפילה, הינן בנות ברית אך ורק של אותם ערכים אשר מקבלים הכרה חברתית, קרי את אישור הקבוצה. לפיכך, כל אימת שהאדם הפרימיטיבי ניסה לספק את תחושותיו הבזויות יותר, או להגשים את שאיפותיו האנוכיות אשר אינן יודעות גבול, נמנעו ממנו הנחמה של הדת והסיוע של התפילה. אם ביקש היחיד להגשים מטרה אנטי-

מסמך 91

חברתית כלשהי, הוא נדרש לבקש את הסיוע של הקסם הבלתי-דתי, להיוועץ במכשפים, וכך נמנע ממנו הסיוע של התפילה. לפיכך, הפכה התפילה במוקדם לגורם רב-עוצמה אשר קידם את האבולוציה החברתית, את הקדמה המוסרית ואת ההישג הרוחני.

ואולם, הדעת הפרימיטיבית לא הייתה לוגית ואף לא עקבית. האדם הקדמון לא תפש שמחוות התפילה אינם בדברים של חומר. נשמות פשוטות-דעת אלה הסיקו כי המזון, המחסה, הגשם, הציד והטובין החומריים האחרים העצימו את רווחת החברה, ולפיכך החלו להתפלל למען הברכות הפיזיות האלה. ואף כי היה בזה בבחינת עיוות של התפילה, הוא עודד את המאמצים להגשים את המטרות החומריות האלה באמצעות פעולות חברתיות ואתיות. ואף כי הזניה כזו של התפילה הורידה לשפל את ערכיהם הרוחניים של בני האדם, היא רוממה במישרין את מוסכמותיהם הכלכליות, החברתיות והאתיות.

בסוגי הדעת הפרימיטיביים ביותר, מקבלת התפילה אך צורת מונולוג. במוקדם הופכת צורה זו לדיאלוג, והיא מתרחבת עד מהרה לרמה של פולחן קבוצתי. התפילה מסמנת כי לחשי קדם-הקסם של הדת הפרימיטיבית התפתחו עד לרמה שבה מכירה הדעת האנושית במציאותם של כוחות מיטיבים, או של הוויות מיטיבות, אשר ביכולתם להעצים את הערכים החברתיים ולהרחיב את האידיאלים המוסריים, ויתרה מכך, כי ההשפעות האלה הינן על-אנושיות ונפרדות מן האגו של האדם המודע-לעצמו ומזה של חבריו בני התמותה. לפיכך, תפילת אמת איננה מופיעה עד אשר מקבלת סוכנות הסעד הדתי חזות אישית.

קיים קשר קלוש בין תפילה לבין אנימיזם, אך אמונות מעין אלה יכולות להתקיים לצד הרגשות הדתיים המגוחכים. פעמים רבות לדת ולאנימיזם היו מקורות שונים לחלוטין.

בעבור אותם בני-תמותה אשר לא השתחררו מן השעבוד הפרימיטיבי לפחד, קיימת סכנה אמיתית שכל תפילה עלולה להוביל לתחושה מורבידית של חטא, לאמונות בלתי-מוצדקות באשמה, אמיתיות או מדומות. ואולם, בזמנים המודרניים אין זה סביר כי רבים יבלו בתפילה זמן מספק על-מנת שיוביל אותם להרהורים מזיקים אלו על אודות היות האדם בלתי-ראוי או שרוי-בחטא. הסכנות הנלוות לעיוות התפילה ולהפיכתה לסטייה הינן הבורות, האמונה הטפלה, ההתגבשות, היעדר החינוכיות, החומרנות והקנאות.

2. התפילה המתפתחת

התפילות הראשונות היו אך בבחינת משאלות אשר הובעו במילים, ביטוי של תשוקות אמת. לאחר מכן הפכה התפילה לטכניקה להשגת שיתוף הפעולה של הרוחות. ואז הגיעה התפילה לתפקוד הגבוה יותר של סיוע לדת בשימורם של כלל הערכים הראויים.

הן התפילה והן הקסם צמחו כתוצאה מן האופן שבו התאים האדם את תגובותיו לתנאי הסביבה של אורגניזם. ואולם, למעט הקשר הכוללני הזה, יש להם רק מעט מן המשותף. התפילה תמיד הצביעה על פעולה חיובית של האגו המתפלל; מאז ומעולם היא הייתה נפשית ולעתים רוחנית. על-פי-רוב הצביע הקסם על ניסיון לתפעל את המציאות מבלי להשפיע על האגו של המתפלל, של העוסק בקסם. למרות מקורותיהם הבלתי-תלויים, הקסם והתפילה התייחסו תכופות זה לזו בשלבי ההתפתחות המאוחרים שלהם. לעתים התעלה הקסם באמצעות רוממות מטרותיו מעל הנוסחאות, דרך טקסים ולחשים, ועד לספה של תפילת אמת. התפילה הפכה לעיתים כה חומרנית עד אשר הידרדרה לכדי טכניקה של קסם-מדומה, של הימנעות ממה שנדרש להשקיע על-מנת לפתור את הבעיות של אורגניזם.

מסמך 91

משלמד האדם שהתפילה לא תוכל לכפות דבר על האלים, או אז היא הפכה יותר להפצרה, לבקשת טובה. ואולם, לאמיתו של דבר התפילה האמיתית ביותר הינה התייחדות שבין האדם לבין בוראו.

הופעתו של רעיון הקורבן גורמת בכל דת לפיחות ביעילותה הגבוהה יותר של תפילת האמת, זאת משום שבני האדם מבקשים להעניק את מנחות הרכוש החומריות במקום מנחת רצונם שלהם המוקדש לעשיית רצון האל.

כאשר דת נעדרת אל אישי, מועתקות תפילותיה אל הרמות של התיאולוגיה והפילוסופיה. כאשר המושג הגבוה ביותר של האל בדת הינו זה של אלוהות בלתי-אישית, כמו באידיאליזם הפנתיאיסטי, אף-על-פי שהדבר מאפשר את הבסיס לצורות מסוימות של התייחדות מיסטית, הוא מחסל את עוצמתה של תפילת האמת, אשר לעולם מהווה התייחדות של האדם עם הוויה אישית ונעלה ממנו.

במהלך הזמנים המוקדמים יותר בהתפתחות הגזע, ואפילו בהווה, התפילה, כחלק מן ההתנסות היומיומית של בן התמותה הממוצע, הינה בעיקרה תופעה שבה האדם מקיים קשר עם תת המודע שלו עצמו. אך קיים גם מחוז של תפילה שבו יחידים ערים מבחינה אינטלקטואלית, המצויים בהתקדמות רוחנית, מגיעים פחות-או-יותר לקשר עם רמות של מודעות-על בדעת האנושית, מחוזותיו של מכוון המחשבה השוכן. בנוסף לכך, קיים שלב רוחני מובחן של תפילת אמת, אשר נוגע לקבלתה ולהכרתה על-ידי הכוחות הרוחניים של היקום, שלב אשר הינו נפרד לחלוטין מכל קשר אנושי ואינטלקטואלי.

התפילה תורמת במידה רבה להתפתחותו של הרגש הדתי של דעת אנושית מתפתחת. ונודעת לה השפעה כבירה הפועלת על-מנת למנוע את בידודה של האישיות.

התפילה מייצגת טכניקה אחת אשר קשורה לדתות הטבעיות של האבולוציה הגזעית, ואשר מהווה אף חלק מן הערכים ההתנסותיים של הדתות הגבוהות יותר והמצטיינות מבחינה אתית, דתות ההתגלות.

3. תפילה והאלטר-אגו

כאשר הילדים לומדים לראשונה להשתמש בשפה, הם נוטים לחשוב בקול רם, לבטא את מחשבותיהם במילים, אפילו אם לא נוכח איש אשר יקשיב. עם הנץ הדמיון היצירתי, הם מפגינים נטייה לשוחח עם בני-לוויה דמיוניים. בדרך זו מנסה האגו המתפתח להתייחד עם אלטר-אגו מדומה. באמצעות הטכניקה הזו, הילד לומד במוקדם להפוך את שיחות המונולוג שלו לפסבדו-דיאלוגים, אשר במסגרתם משיב אלטר-אגו זה למחשבותיו המילוליות ולמשאלות אשר ביטא. הרבה ממחשבתו של המבוגר מתבצעת, מבחינה מנטאלית, בצורת שיחה.

צורת התפילה המוקדמת והפרימיטיבית דמתה עד מאוד לדקלומים הקסומים-למחצה של שבט הטוֹדָה בן ימינו-אנו, תפילות אשר לא כונו אל אף-אחד במיוחד. ואולם, טכניקות תפילה מעין אלה נוטות להתפתח לכדי שיטת התקשורת של הדיאלוג, וזאת באמצעות הופעתו של רעיון האלטר-אגו. בחלוף הזמן מרומם מושג האלטר-אגו למעמד של כבוד אלוהי, ומופיעה התפילה המשמשת כסוכנת של הדת. דרך שלבים רבים ולאורך עידנים ממושכים, עתיד סוג תפילה פרימיטיבי זה להתפתח בטרם יגיע למדרגה של תפילה אינטליגנטית ובאמת אתית.

באופן שבו נתפש האלטר-אגו על-ידי בני התמותה המתפללים במהלך הדורות העוקבים, הוא מתפתח ועולה דרך רוחות רפאים, פְּטִישִׁים ורוחות, אל האלים הפולִיִּתֵּאִיסְטִיים, ולבסוף אל האל

מסמך 91

האחד, הוויה אלוהית אשר מגלמת את האידיאלים הגבוהים ביותר ואת השאיפות הנשגבות ביותר של האגו אשר נושא תפילה. וכך, התפילה אכן משמשת כסוכנת העוצמתית ביותר של הדת לצורך שימורם של הערכים והאידיאלים הגבוהים ביותר של אלו אשר מתפללים. למן הרגע שבו נהגה האלטר-אגו ועד להופעת המושג של אב אלוהי ושמיימי, התפילה הינה תמיד נוהג מחברת אשר מקדם את המוסר ואת הרוחניות.

תפילת האמונה הפשוטה מעידה על התפתחות כבירה בהתנסות האנושית, התפתחות שבה הפכו השיחות הנושנות עם סמל האלטר-אגו המדומה של הדת הפרימיטיבית להיות מרוממות עד לרמה של התייחדות עם רוח האינסוף, ובעלות מודעות אמיתית למציאותו של האל הנצחי ואב פרדיס של כל הברואים התבוניים.

ומלבד כל מה שהינו על-עצמי בהתנסות של התפילה, ראוי לזכור כי התפילה האתית הינה דרך נפלאה לרומם את האגו של האדם ולחזק את העצמי במטרה לחיות חיים טובים יותר ולהשיג הישגים גבוהים יותר. התפילה מניעה את האגו האנושי לחפש סיוע בשני אופנים: לבקש את הסיוע החומרי מן המאגר התת-מודע של ההתנסויות האנושיות, ולבקש את ההשראה ואת ההכוונה בגבולות של מודעות-העל של הקשר בין החומרי לרוחני בקרב משגוח המסתורין.

התפילה תמיד הייתה ותמיד תהא התנסות אנושית בעלת שני פנים: נוהל פסיכולוגי אשר קשור בקשר הדדי לטכניקה רוחנית. ולעולם לא ניתן להפריד לגמרי בין שני תפקידים אלו של התפילה.

תפילה מוארת חייבת להכיר לא רק באל חיצוני ואישי, אלא גם באלוהיות פנימית ובלתי-אישית, במכוון השוכן. ראוי ביותר שהאדם, בעת שהוא נושא תפילה, יתאמץ לתפוש את מושג האוניברסאלי אשר בפרדיס; ואולם, הטכניקה היעילה יותר לרוב השימושים המעשיים תהא לחזור אל מושג האלטר-אגו הסמוך, ממש כשם שנטתה לעשות הדעת הפרימיטיבית, ואז להכיר בכך שהרעיון של אלטר-האגו הזה התפתח מדמיון גרידא ועד לאמת לפיה האל שוכן בתוך האדם בן התמותה, עובדת נוכחותו של המכוון, כך שלכאורה יכול האדם לשוחח פנים-אל-פנים עם אלטר-אגו אמיתי ואלוהי אשר שוכן בו והינו הנוכחות הממשית והמהות של האל החי, של האב האוניברסאלי.

4. תפילה אתית

שום תפילה לא תוכל להיחשב אתית כאשר העותר מבקש לרכוש לעצמו יתרון אנוכי על-פני חבריו. התפילה האנוכית והמטריאליסטית איננה תואמת את הדתות האתיות אשר מתבססות על אהבה נטולת-אנוכיות ואלוהית. כלל התפילות הבלתי-אתיות מעין אלה חוזרות לרמות הפרימיטיביות של מעין-קסם, ואינן ראויות לציוויליזציות מתקדמות ולדתות מוארות. התפילה האנוכית מנוגדת לרוח של כל אתיקה המבוססת על צדק אוהב.

לעולם אין להזנות את התפילה עד שתהפוך לתחליף לפעולה. כל תפילה אתית הינה תמריץ לפעולה, והיא אף מכווינה את המאמץ המדורג לעבר המטרות האידיאליסטיות של ההישג המצוי מעל לעצמי.

היו *הוגנים* בכל תפילותיכם; אל תצפו מן האל לגלות יחס מועדף, לאהוב אתכם יותר מאשר את ילדיו האחרים, את חבריכם, את שכניכם ואפילו את אויביכם. ואולם, תפילותיהן של הדתות הטבעיות, או המתפתחות, אינן אתיות בראשיתן, כפי שהדבר נכון בעבור דתות ההתגלות המאוחרות יותר. כל התפילות, בין אם של היחיד ובין אם של הקבוצה, עשויות להיות או אנוכיות או זולתניות. כלומר, התפילה עשויה להתמקד בעצמי או באחרים. כאשר התפילה איננה כוללת בקשה כלשהי עבור המתפלל או עבור חבריו, או אז נטות גישות מעין אלה של הנשמה אל הרמות

מסמך 91

של סגידת אמת. התפילה האנוכית כוללת התוודויות ובקשות, ולעיתים קרובות בנויה מדרישות טובות הנאה חומריות. התפילה הינה במידת-מה אתית יותר כאשר היא עוסקת בסליחה ותרם אחר חוכמה למטרת שליטה-עצמית טובה יותר.

בעוד שתפילה מן הסוג הבלתי-אנוכי מחזקת ומנחמת, ככל שהתגליות המדעיות מדגימות את העובדה כי האדם חי ביקום פיזי של חוק וסדר, כך עתידה התפילה החומרנית לגרום לאכזבה ולהתפכחות מאשליות. ילדותו של יחיד, או של גזע, מאופיינת בתפילה הפרימיטיבית, האנוכית והחומרנית. ובמידה מסוימת, כל הבקשות האלה מועילות בכך שהן תמיד מובילות אל עבר אותם ניסיונות ומאמצים אשר תורמים להשגת מענה לתפילות האלה. לעולם תורמת תפילת האמת של האמונה להעצמת טכניקת החיים, אפילו אם בקשות מעין אלה אינן ראויות להכרה רוחנית. ואולם, על האדם המתקדם מבחינה רוחנית לנקוט במשנה זהירות בבואו לנסות ולהניא את הדעת הפרימיטיבית, או הבלתי-בשלה, מלהתפלל תפילות מעין אלה.

זכרו שאפילו אם התפילה איננה משנה את האל, לעיתים קרובות מאוד יש לה השפעה כבירה ומתמשכת על זה המתפלל באמונה ומתוך ציפייה בוטחת. בקרב הגברים והנשים של הגזעים המתפתחים, קדמה התפילה והביאה להרבה שקט-נפשי, עליזות, רוגע, אומץ, שליטה-עצמית ושוויון-נפש.

5. השלכות חברתיות של התפילה

התפילה במסגרת פולחן האבות הקדמונים מובילה לטיפוח אידיאלים של האבות הקדמונים. ואולם התפילה, כחלק מפולחן האלוהות, מתעלה מעל לכל המנהגים הללו מכיוון שהיא מובילה לטיפוח אידיאלים אלוהיים. ככל שהמושג של אלטר-אגו של התפילה הופך נשגב ואלוהי, כך מרוממים בהתאמה האידיאלים של האדם מאידיאלים אנושיים גרידא לעבר הרמות הנשגבות והאלוהיות, וכתוצאה מכל התפילה הזו הולך משתפר האופי האנושי והאישיות האנושית מתאחדת באופן מעמיק.

ואולם, התפילה לא תמיד חייבת להיות יחידנית. התפילה הקבוצתית, או התפילה בקהילה, הינה יעילה ביותר, בכך שהשלכותיה תורמות רבות לחברות. כאשר קבוצה עוסקת בתפילה קהילתית המיועדת להעצים את המוסר ולרומם את הרוח, פועלת מסירות שכזו בחזרה על היחידים אשר מרכיבים את הקבוצה; הודות להשתתפותם משתפרים כולם. מסירות שכזו בתפילה יכולה לסייע אף לעיר שלמה, או לאומה שלמה. ההתוודות, החרטה והתפילה הובילו יחידים, ערים, אומות וגזעים שלמים לנקוט מאמצים כבירים של שינוי ופעולות אמיצות של הישגים נועזים.

אם אתם משתוקקים באמת ובתמים להתגבר על ההרגל של מתיחת ביקורת על חבר כלשהו, הדרך המהירה והבטוחה ביותר להשיג שינוי גישה שכזה, הינה לבסס את ההרגל להתפלל עבור אותו אדם בכל יום מימי חייכם. ואולם, ההשלכות החברתיות של תפילות מעין אלה תלויות בעיקר בשני תנאים:

1. האדם אשר מתפללים בעבורו צריך לדעת שמתפללים בעבורו.

2. האדם המתפלל צריך ליצור קשר חברתי קרוב עם האדם שעבורו הוא מתפלל.

התפילה הינה הטכניקה שבאמצעותה מתמסדת כל דת במוקדם או במאוחר. ובחלוף הזמן נקשרת התפילה לסוכנויות משניות רבות אחרות, חלקן מועילות וחלקן בהחלט מזיקות, כגון הכוהנים, ספרי הקודש, טקסי הפולחן והטקסיות.

מסמך 91

ואולם, שומה על אלו בעלי ההארה הרוחנית הגדולה יותר להיות סבלניים וסובלניים כלפי אלו בעלי מתת האינטלקט הפחות, אלו הזקוקים לסמליות על-מנת להניע את התובנה הרוחנית החלשה שלהם. אל להם לחזקים לזלזל בחלשים. אל להם, לאלו אשר הינם יודעי-אל ללא הסמליות, למנוע את סעד-החסד של הסמל מאלו המתקשים לסגוד לאלוהות ולהעריך את האמת, היופי והטוב, ללא צורה וללא טקס. בעת שהם מתפללים תפילה של סגידה, מדמיינים רוב בני התמותה סמל כזה או אחר של מושא ותכלית התמסרותם.

6. מחוזות התפילה

לא יכולה להיות לתפילה כל השפעה ישירה על סביבתו הפיזית של האדם, אלא אם כן היא קשורה ברצונותיהם ובפעולותיהם של הכוחות הרוחניים האישיים ושל המפקחים החומריים של עולם. בעוד שקיים גבול מאוד מובחן למחוזות של בקשות התפילה, גבולות מעין אלו אינם תקפים במידה שווה לאמונתם של אלו המתפללים.

התפילה איננה טכניקת ריפוי של מחלות גוף אמיתיות ואורגאניות, ואולם היא תרמה תרומה עצומה להנאה משפע של בריאות ולריפוי של מחלות מנטאליות, רגשיות ועצביות רבות. ואפילו במחלה שהיא חידקית הלכה למעשה, פעמים רבות הוסיפה התפילה ליעילותן של שיטות ריפוי אחרות. התפילה הפכה נכים מרוגזים ומתלוננים רבים למופת של סבלנות ולמקור של השראה לכל בני האדם האחרים המצויים בסבל.

בלא תלות במידה שבה תתקשו ליישב בין הספקות המדעיים באשר ליעילות התפילה ובין הדחף הנוכח-תמיד לבקש סיוע והכוונה ממקורות אלוהיים, לעולם אל לכם לשכוח כי תפילת האמונה הכנה הינה כוח רב-עוצמה לקידום האושר האישי, השליטה העצמית של היחיד, ההרמוניה החברתית, הקדמה המוסרית וההישג הרוחני.

התפילה, אפילו כמנהג אנושי לגמרי, כדיאלוג של האדם עם האלטר-אגו שלו, מהווה את טכניקת הגישה היעילה ביותר להגשמתן של אותן עתודות עוצמה אנושיות אשר מאוחסנות ושמורות במחוזותיה הבלתי-מודעים של דעת האדם. התפילה הינה נוהג פסיכולוגי בריא, גם מעבר להשלכות הדתיות ולמשמעות הרוחנית. זוהי עובדה של ההתנסות האנושית כי רוב האנשים יתפללו בדרך כזו או אחרת אל גורם מסייע כזה או אחר, אם רק גבם יילחץ אל הקיר במידה מספקת.

אל תתעצלו עד כדי לבקש מן האל לפתור את קשייכם, אך לעולם אל תהססו לבקש ממנו חוכמה וכוחות רוח אשר יכוונו ויקיימו אתכם בה בשעה שאתם עצמכם תוקפים בנחישות ובאומץ את הבעיות העומדות לפתחכם.

התפילה היוותה גורם חיוני לקדמתה של הציוויליזציה הדתית ולשימורה, ועדיין נכונות לה תרומות כבירות להמשך התפתחותה של החברה והפיכתה לרוחנית, אם רק יתפללו כל אלו העושים כן לאור העובדות המדעיות, החוכמה הפילוסופית, הכנות האינטלקטואלית והאמונה הרוחנית. התפללו באופן שבו לימד ישוע את תלמידיו – בכנות, ללא אנוכיות, בהוגנות וללא-ספקות.

ואולם, יעילותה של התפילה בהתנסותו הרוחנית האישית של המתפלל איננה תלויה כלל בהבנה האינטלקטואלית של הסוגד, בפקחותו הפילוסופית, ברמתו החברתית, במעמדו התרבותי, או בכל הישג אנושי אחר. ההשפעות הנלוות הנפשיות והרוחניות של תפילת האמונה הינן מיידיות, אישיות והתנסותיות. לא קיימת שום טכניקה אחרת שבאמצעותה יכול כל אדם, בלא תלות כלל בהישגיו האנושיים האחרים, להתקרב באופן כה יעיל ומידי אל סף המחוז שבו הוא יכול לתקשר עם בוראו, המקום שבו פוגש היצור במציאותו של הבורא, במכוון המחשבה השוכן.

7. המיסטיקה, האקסטזה וההשראה

המיסטיקה, כטכניקת הטיפוח של המודעות לנוכחותו של האל, ראויה בהחלט לשבח, אף-על-פי שכאשר תרגולים מעין אלו מובילים לבידוד חברתי ומסתיימים בקנאות דתית, הם כמעט ראויים לגינוי. בסך הכול, לעיתים קרובות מדי מה שהמיסטיקן הנסער יתר-על-המידה מעריך שהינו השראה אלוהית אינו אלא מה שעולה ממעמקי דעתו שלו עצמו. אף כי מדיטציה מסורה מסייעת לעיתים קרובות לקשר שבין הדעת בת התמותה לבין המכוון השוכן בה, לעיתים תכופות יותר מתאפשר הקשר הזה באמצעות שירות אוהב הנעשה בלב שלם כסעד נטול-אנוכיות של אדם לחבריו הברואים.

מורי הדת והנביאים הגדולים של העבר לא היו מיסטיקנים קיצוניים. הם היו גברים ונשים יודעי-אל אשר שירתו את האל באופן מיטבי בכך שסעדו ללא-אנוכיות את חבריהם בני התמותה. לעיתים קרובות לקח ישוע את שליחיו למקום אחר, לבדם, על-מנת לתרגל במשך זמן קצר מדיטציה ותפילה, ואולם מרבית הזמן הוא שמר אותם במגע של שירות עם ההמונים. נשמת האדם זקוקה הן לתרגול רוחני והן להזנה רוחנית.

האקסטזה הדתית מותרת כאשר היא נובעת כתוצאה מגורמים שפויים, ואולם, לעיתים תכופות יותר נובעות החוויות האלה כתוצאה מהשפעות רגשיות לגמרי יותר מאשר הן מהוות מופע של אופי רוחני עמוק. אל להם, לאנשים הדתיים, להחשיב כל תחושה פסיכולוגית ברורה המבשרת את הבאות וכל התנסות רגשית חזקה כהתגלות אלוהית או כמסר רוחני. לאקסטזה הרוחנית האמיתית נלווים, בדרך-כלל, רוגע גדול כלפי-חוץ ושליטה רגשית כמעט-מושלמת. ואולם, ראייה נבואית אמיתית הינה תחושה באשר לעתיד לבוא המתעלה מעל הפסיכולוגיה. מראות מעין אלה אינם בגדר פסבדו-הזיות, והם אף אינם בגדר אקסטזה דמוית טראנס.

הדעת האנושית עשויה לפעול בתגובה למה שמכונה השראה, כאשר היא רגישה למה שעלה מן התת-מודע או לגירוי מן העל-מודע. בכל אחד מן המקרים הללו נדמה ליחיד כי מה שמתווסף לתוכן התודעה הינו זר, פחות או יותר. ההתלהבות המיסטית הבלתי-מרוסנת והאקסטזה הדתית המשתוללת אינם סימני ההיכר של ההשראה, סימני ההיכר אלוהיים לכאורה.

המבחן המעשי של כל התופעות הדתיות המוזרות של המיסטיקה, האקסטזה וההשראה מצוי בהתבוננות – האם התופעות האלה גורמות ליחיד לדברים הבאים:

1. ליהנות מבריאות פיזית טובה ומלאה יותר.
2. לפעול באופן יעיל ומעשי יותר בחייו המנטאליים.
3. לשתף בחברה את התנסותו הדתית באופן מלא ושמח יותר.
4. להפוך את חיי היומיום שלו לרוחניים יותר, בעודו ממלא באדיקות את החובות הרגילים של הקיום האנושי השגרתי.
5. להעצים את אהבתו ואת הערכתו כלפי האמת, היופי והטוב.
6. לשמר את הערכים המוכרים באותה עת במישורים החברתי, המוסרי, האתי והרוחני.
7. להעצים את בוננותו הרוחנית – את תודעת האל.

מסמך 91

ואולם, אין לתפילה קשר ממשי להתנסויות הדתיות יוצאות הדופן האלה. כאשר התפילה הופכת לאסתטית יתר על המידה, כאשר היא כוללת כמעט אך ורק הגות באלוהיות שבפרדיס, היא מאבדת הרבה מהשפעתה המחברתת, ונוטה אל-עבר המיסטיקה והבידוד של אלו המסורים לה. קיימת סכנה מסוימת בתפילה המתקיימת בפרטיות יתר שאותה מתקנים ומונעים התפילה בקבוצה, טקסי מסירות קהילתיים.

8. התפילה כהתנסות אישית

אכן קיים לתפילה היבט ספונטני, וזאת משום שהאדם הפרימיטיבי מצא את עצמו מתפלל הרבה בטרם היה לו מושג ברור על אודות אֵל כלשהו. בראשיתו, נטה האדם לשאת תפילה בשני מצבים נפרדים: כאשר הוא היה שרוי במצוקה גדולה הוא הרגיש את הדחף לבקש עזרה מבחוץ; וכאשר הוא שמח מאוד הוא התענג על ביטויי אושר פתאומיים.

התפילה איננה מהווה התפתחות של הקסם; התפילה והקסם הופיעו באופן בלתי-תלוי זה בזה. הקסם היווה את הניסיון להתאים את האלוהות לתנאים; התפילה הינה המאמץ להתאים את האישיות לרצון האלוהות. תפילת אמת הינה מוסרית ודתית כאחד; ואילו הקסם איננו דבר מאלו.

התפילה עשויה להפוך למנהג מבוסס; רבים מתפללים משום שאחרים עושים כן. אחרים מתפללים משום שהם חוששים שדבר מה איום יקרה אם לא ישטחו את בקשותיהם באופן קבוע.

עבור יחידים מסוימים, התפילה מהווה ביטוי שליו של הכרת-תודה; עבור אחרים, היא הינה ביטוי של שבח הנעשה בקבוצה, טקס התמסרות חברתי; לעיתים היא הינה חיקוי של הדת של האחר, ואולם תפילת אמת הינה התקשורת הכנה והבוטחת של טיבו הרוחני של הבורא עם רוח הבורא הנוכחת בכל מקום.

תפילה עשויה להיות ביטוי ספונטני של ידיעת האל, או מלמול חסר משמעות של נוסחאות תיאולוגיות. היא עשויה להיות שבח אקסטטי של נשמה יודעת-אל, או קידה כנועה של בן-תמותה אחוז מורא. לעיתים היא בבחינת ביטוי נלעג של השתוקקות רוחנית ולעיתים בבחינת צריחה בוטה של אמרות חסודות. התפילה עשויה להיות שבח עולז או בקשת מחילה ענווה.

תפילה עשויה להיות בבחינת בקשה של ילד את הבלתי-אפשרי, או כהפצרה של בוגר עבור צמיחה מוסרית ועוצמה רוחנית. הבקשה עשויה לכוון למזון היומי או עשויה להגשים כמיהה בלב שלם למצוא את האל ולעשות את רצונו. היא עשויה להיות בקשה אנוכית לחלוטין, או מחוות אמת מרהיבה לכיוון הגשמתה של אחווה נטולת-אנוכיות.

התפילה עשויה להיות בקשת נקמה כועסת או בקשת חמלה עבור האויב. היא עשויה להיות ביטוי לתקווה לשנות את האל, או הטכניקה רבת העוצמה שבה משנה אדם את עצמו. היא עשויה להיות ההתרפסות הכנועה של חוטא אשר אבד אל מול שופט נוקשה לכאורה, או הביטוי העולז של בן משוחרר של האב השמימי החומל והחי.

האדם המודרני נבון נוכח המחשבה כי הוא יכול לשוחח עם האל על אודות הדברים. רבים נטשו את התפילה כדרך שגרה; הם מתפללים אך ורק כאשר הם מצויים תחת לחץ יוצא-דופן – בעתות חירום. אל לו לאדם לפחד מלשוחח עם האל, אך רק ילד רוחני ינסה לשכנע את האל, או יתיימר לשנותו.

מסמך 91

ואולם, התפילה האמיתית אכן מגשימה מציאות. אפילו כאשר זרמי האוויר עולים, תוכל הציפור לנסוק מעלה רק אם תפרוש את כנפיה. התפילה מרוממת את האדם משום שהיא הינה טכניקה של התקדמות תוך שימוש בזרמים הרוחניים העולים של היקום.

התפילה האמיתית תורמת לצמיחה הרוחנית, משנה את הגישות ומניבה את אותה שביעות-רצון אשר נובעת מהתייחדות עם האלוהיות. היא הינה פרץ ספונטני של ידיעת-אל.

האל משיב לתפילותיו של האדם בכך שהוא מעניק לו התגלות גדולה יותר של אמת, הערכה רבה יותר ליופי, ומושג מועצם של הטוב. התפילה הינה מחווה סובייקטיבית, ואולם היא נוגעת במציאויות אובייקטיביות רבות-עוצמה ברמות הרוחניות של ההתנסות האנושית; התפילה הינה בבחינת הושטת-יד משמעותית של האדם אל עבר הערכים העל-אנושיים. היא הינה התמריץ החזק ביותר לצמיחה הרוחנית.

אין למילים משמעות בעבור התפילה; המילים הן רק הערוץ האינטלקטואלי שדרכו עשוי לזרום נהר הבקשה הרוחנית. הערך המילולי של המילה בהתמסרות האישית הינו של השאה-עצמית, ובהתמסרות בקבוצה, של השאה-קבוצתית. האל משיב לגישתה של הנשמה, לא למילים.

התפילה איננה טכניקה לבריחה מן העימות, אלא תמריץ לצמיחה נוכח העימות עצמו. התפללו אך ורק עבור ערכים, לא עבור דברים; התפללו לצמיחה, לא לסיפוק היצרים.

9. התנאים לתפילה יעילה

אם תרצו לעסוק בתפילה יעילה, זכרו את החוקים של התפילות אשר נענות:

1. אתם חייבים להיות מתפללים רבי-עוצמה באמצעות עמידה כנה ואמיצה נוכח בעיות המציאות ביקום. עליכם לרכוש סיבולת קוסמית.
2. עליכם למצות בכנות את היכולת האנושית להסתגלות אנושית. עליכם להיות חרוצים.
3. עליכם להכפיף כל משאלה של הדעת וכל תשוקה של הנשמה לחיבוקה המתמיר של הצמיחה הרוחנית. בוודאי תתנסו בהעצמתן של המשמעויות וברוממותם של הערכים.
4. אתם חייבים לבחור ברצון האלוהי בלב-שלם. אתם חייבים למחוק כל זכר ושריד לגרעין חוסר-ההחלטה.
5. אתם לא רק מכירים ברצון של האב ובוחרים לעשותו, אלא גם ביצעתם הקדשה בלתי-מסויגת, וכן התמסרות דינאמית, לעשות את רצונו של האב הלכה למעשה.
6. תפילתכם תכוון אך ורק עבור החוכמה האלוהית הדרושה לפתרון הבעיות האנושיות המסוימות אשר בהן תתקלו במסגרת ההרקעה אל עבר פרדיס – ההישג של מושלמות אלוהית.
7. ועליכם להיות בעלי-אמונה – אמונה חיה.

[הוצג על-ידי האמצעיון הראשי של אורנטיה].